

Về hai câu đối trước cổng trường Petrus Ký

Trần Thạnh

Có lẽ ít có người học sinh nào từng mài đũng quần ở trường Trung Học Petrus Trương Vĩnh Ký mà chưa từng một lần nghe nói đến hai câu đối trước cổng trường. Nhiều người thuộc nằm lòng, dù thời gian đã hơn 30 năm, đối với một số người có khi là hơn 50 năm. Mới đây một người bạn^[1] thắc mắc về ý nghĩa chính xác của hai câu đối này. Vậy là tôi có dịp “rà” lại những gì mình đã nghe và đã hiểu.

*Khổng Mạnh cương thường tu khắc cốt
Tây Âu khoa học yếu minh tâm*

Theo tài liệu được ghi trên trang web của Văn Phòng Ban Liên Lạc Cựu Học Sinh Petrus Ký LHP (<http://www.petruskylhp.org>) năm 1951 Thầy Ứng Thiệu, giáo sư Hán Văn tại trường, đã viết hai câu trên như một lời nhắn nhủ đến các thế hệ học sinh của trường sau này. Ông Hiệu Trưởng Phạm Văn Còn liền cho khắc trước cổng hai câu đối đã đi vào ký ức của bao nhiêu thế hệ học sinh từ đó.

*Hãy ghi vào xương cốt đạo lý cương thường
của Khổng Mạnh để tu tập, hãy làm sáng tâm
trí của mình với kiến thức khoa học của Tây
Âu, đó là lời giải thích thường được nghe.
Nhưng câu hỏi của người bạn làm tôi suy nghĩ,
muốn tìm hiểu kỹ từng chữ.*

*Tu là gì? Có phải là chữ tu trong tu nghiệp, tu
thân? Nhưng nếu vậy thì chữ yếu trong câu hai
phải hiểu là gì đây để đối lại với chữ tu? Còn
minh tâm có phải là làm sáng tâm trí?*

May mắn thay hình bìa quyển Ký Yếu của trường niên khóa 1972–1973 với hình chụp cổng trường tương đối rõ ràng giúp tôi tìm được câu trả lời. Với vốn liếng chữ Nho chưa đủ để đọc Tam Tự Kinh, tôi phải dùng quyển Hán Việt Tự Điển của Thiệu Chử tìm tra từng chữ, rón nhin mặt chữ viết theo lối chữ thảo trên tấm hình chụp mà so với những chữ in rõ ràng chân

phương trong từ điển.

孔孟綱常須刻骨
西歐科學要銘心

Chữ *minh* (銘) trong *minh tâm* được viết với bộ *kim* (kim 金 bên trái, danh 名 bên phải) có nghĩa là *khắc*, khác với chữ *minh* (明) trong *bình minh* hay *minh nguyệt*, được viết với bộ *nhật* (nhật 日 bên trái, nguyệt 月 bên phải) có nghĩa là *sáng*. *Minh tâm* phải được hiểu là *khắc vào tâm trí, không quên*. Tiếng Hán Việt nói *khắc cốt minh tâm* cũng như tiếng Nôm nói *ghi lòng tạc dạ*. (Tôi tin rằng *tạc* và *dạ* là hai tiếng Nôm; xin các bậc cao minh chỉ giáo.)

Còn chữ *tu* (須) được viết với bộ *hiệt* (頁), có nghĩa là *nên*, khác với chữ *tu* (修) viết với bộ *nhân*, có nghĩa là *sửa cho tốt* (như trong chữ *tu thân*). Hiểu chữ *tu* trong câu một là *nên* mới đối lại được với chữ *yếu* (要) trong câu hai có nghĩa là *muốn, cần*. Vậy hai câu đối của Giáo sư Ứng Thiệu nên được hiểu là

*Đạo lý cương thường của Khổng Mạnh: nên khắc vào xương
Kiến thức khoa học của Tây Âu: cần ghi vào lòng.*

Hai câu đối này nay không còn trước cổng ngôi trường đã thay tên, nhưng nó sẽ còn mãi trong tâm trí những thế hệ học trò đã ra đi từ mái trường thân yêu đó.

Trần Thạnh

Sydney tháng 06, 2009

[1] Bài viết này bắt nguồn từ những trao đổi với anh Trần Cảnh Mẫn. Tác giả chân thành cảm ơn anh Mẫn về những góp ý hữu ích.